

ШИНКАРУК

Лідія Василівна –

член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу економічного
зростання та структурних змін
в економіці ДУ «Інститут
економіки та прогнозування
НАН України»

ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР УЧАСТІ УКРАЇНИ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Вельмишановний Борисе Євгеновичу!

Шановні учасники Загальних зборів!

Хочу привернути вашу увагу до надзвичайно актуального сьогодні питання економічного виміру участі України в інтеграційних об'єднаннях. Сучасна організація господарської системи світу руйнує кордони національних господарств і перформатує їх у регіональні об'єднання глобального характеру. Для таких об'єднань характерні складні та взаємопов'язані виробничі ланцюги. Від того, яке місце посяде економіка України в ланцюгах створення доданої вартості та на яких умовах вона діятиме як учасник таких об'єднань, залежить успішність її модернізації і подальші шляхи розвитку.

Для розв'язання цих надскладних завдань необхідне розроблення багатоваріантних сценаріїв розвитку подій, які поєднують інструментарій економіко-математичного моделювання, аналіз макро- і мікрорівнів, а також аналіз технологічних, торговельних і навіть політичних стосунків у регіональних об'єднаннях.

Такий системний і послідовний підхід, реалізований Інститутом економіки та прогнозування НАН України, дав можливість об'єднати в єдине дослідження три блоки найактуальніших проблем інтеграції України: оцінку макроекономічних ефектів від поліпшення торговельного режиму в результаті підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, торговельних конфліктів з Російською Федерацією та коопераційних зв'язків з РФ.

Які ж основні позитиви Угоди про асоціацію з ЄС? Слід зазначити, що кроки ЄС назустріч Україні є безпрецедентними і, безумовно, значущими. Зокрема, дострокове введення в дію зобов'язань ЄС щодо цієї Угоди, що діятиме тимчасово з червня до листопада 2014 р., скасовує імпорتنі мита на 94,7% видів промислової продукції, а на решту (в тому числі окремі

хімічні товари) — знижує. Щодо сільськогосподарської та харчової продукції преференції стосуються понад 80,0% експортних товарів, а товари, які не входять до переліку безмитних, експортуватимуться на безмитній основі в рамках тарифних квот. Отже, ми маємо преференції ще до початку дії Угоди і надалі з метою захисту національного ринку поступово, впродовж 5 років, знижуємо імпорتنі мита на експорт товарів з ЄС. Очевидно, що покращення торговельних режимів з ЄС і зростання обсягів випуску товарів та послуг викличуть позитивну реакцію реального сектора економіки.

Лібералізація торговельних режимів може дати такі позитивні макроекономічні ефекти (рис. 1): у 2014 р. (розрахунок ефектів здійснено на повний календарний рік) додаткове зростання ВВП України може становити 1%, а у 2018 р. може досягти 2,4%; обсяги експорту українських товарів у 2014 р. можуть зрости на 11 млрд грн, а в 2018 р. сягнути обсягів у понад 37 млрд грн.

Крім зростання макропоказників для економіки країни важливою є реакція реального сектора, і ця реакція є неоднозначною за різними галузями промисловості (рис. 2). Найбільше зростання випуску продукції за період 2014–2018 рр. спостерігатиметься в сільському господарстві та харчовій промисловості (близько 3 млрд грн щороку), а також у металургії (понад 2 млрд грн). Однак очікується і скорочення випуску продукції до 2018 р. — у виробництві неметалевої продукції, хімічній і нафтохімічній промисловості, машинобудуванні й транспорті. Зниження обсягів виробництва в цих сферах можна пояснити нинішнім переважанням на вітчизняному ринку імпорту такої продукції над її експортом та поступовим зниженням імпортного мита на європейські товари з повною його відміною в 2018 р.

Для сфери послуг характерна стабільна тенденція до зростання. Найбільше зростатимуть послуги у сфері інформатизації, наукових досліджень і розробок, туризму, готельного та ресторанного бізнесу.

Упродовж 2008–2013 рр. Україна отримала від європейських інституцій, а також за Про-

грамами ЄС з фінансової і технічної співпраці більш як 6 млрд євро. Фінансувалися переважно проекти енергетичного та сільськогосподарського секторів, будівництва, транспорту, державного управління. Нині можна констатувати, що ані зниження енергомісткості, ані поліпшення стану інвестованих секторів економіки не відбулося. Це свідчить як про неефективність використання коштів, так і про їх недостатній обсяг.

Що ж насамперед необхідно врахувати для ефективної реалізації можливостей, які відкриваються для України після підписання Угоди про асоціацію з ЄС?

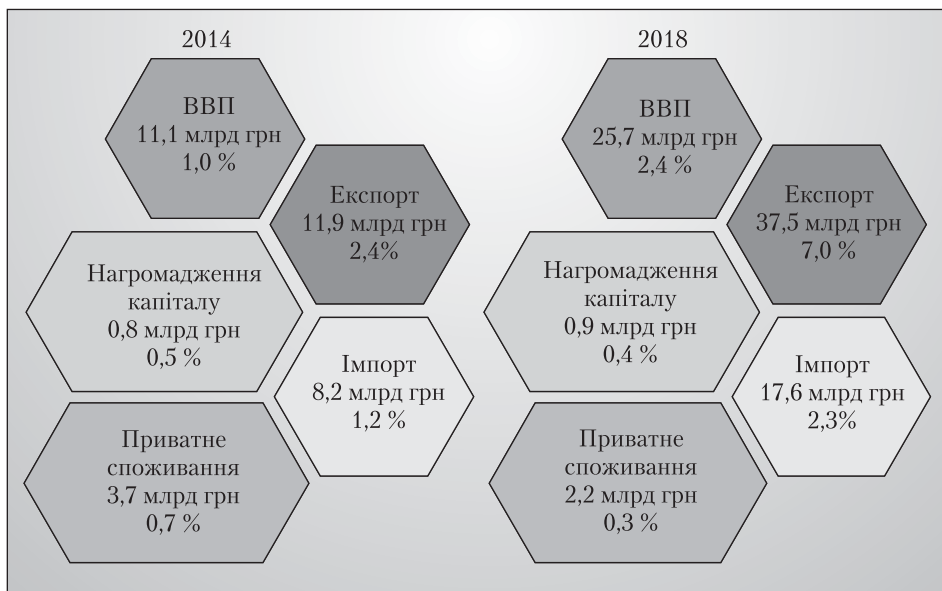
По-перше, поліпшення торговельних режимів з ЄС дає короткотермінові переваги як для вітчизняних товаровиробників, так і для додаткового зростання економіки України. Після завершення п'ятирічного перехідного періоду вітчизняні товаровиробники повинні на рівних конкурувати з європейськими, і, якщо їм не вдасться адаптувати своє виробництво до стандартів і вимог європейського ринку, це може стати для них серйозним викликом.

По-друге, значущість кроків ЄС назустріч Україні є незаперечною, але не варто їх переоцінювати, оскільки крім тарифного регулювання є різноманітні нетарифні інструменти (фітосанітарні та екологічні вимоги, технічні регламенти тощо). Отже, необхідність адаптації вітчизняного виробництва до найвищих світових стандартів потребує глибоких інституційних і структурних перетворень.

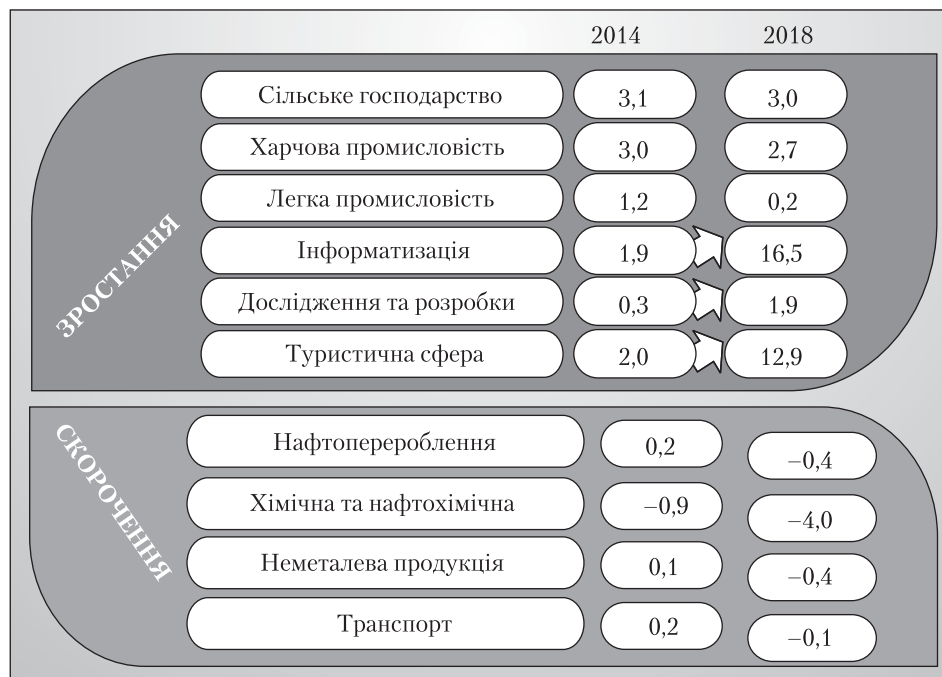
Основною метою для нас має стати не просто доступ до нових ринків збуту, а, що найголовніше, **використання можливостей, отриманих від підписання Угоди, для реформування економіки України задля підвищення її конкурентоспроможності.**

Сучасний стан політичних відносин України і Росії неминуче призведе до значного обмеження експорту українських товарів. **Україна має бути готовою до вжиття заходів, які дали б змогу мінімізувати втрати.**

За нашими розрахунками, мінімальне скорочення обсягу експорту товарів (без урахування вуглеводнів) може становити 4,6 млрд дол.

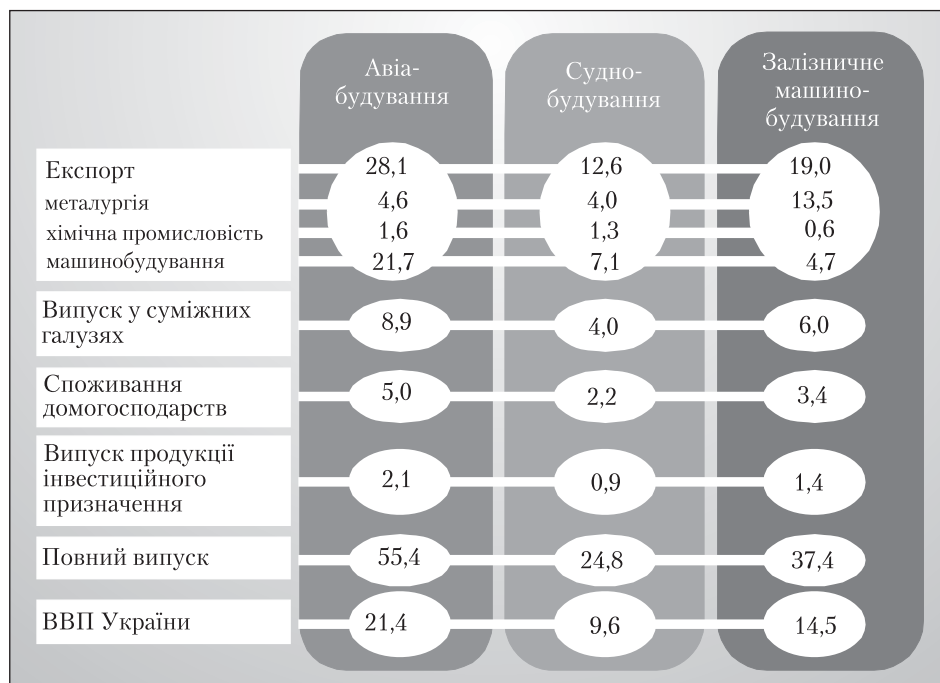
Рис. 1. Прогнозна зміна основних макроекономічних показників України після підписання Угоди про асоціацію з ЄС (у постійних цінах 2010 р.)

Рис. 2. Прогнозні зміни випуску продукції після підписання Угоди з ЄС за видами економічної діяльності (млрд грн; у постійних цінах 2010 р.)

Рис. 3. Прогнозна зміна макропоказників економіки України внаслідок торговельних конфліктів з РФ (прогнозне скорочення експорту – 4,6 млрд дол. США, імпорту – 2,1 млрд дол. США)

Рис. 4. Макроекономічні ефекти від коопераційних зв'язків України і Росії (дол. США; зростання випуску в окремих галузях економіки РФ на 1000 дол. США)

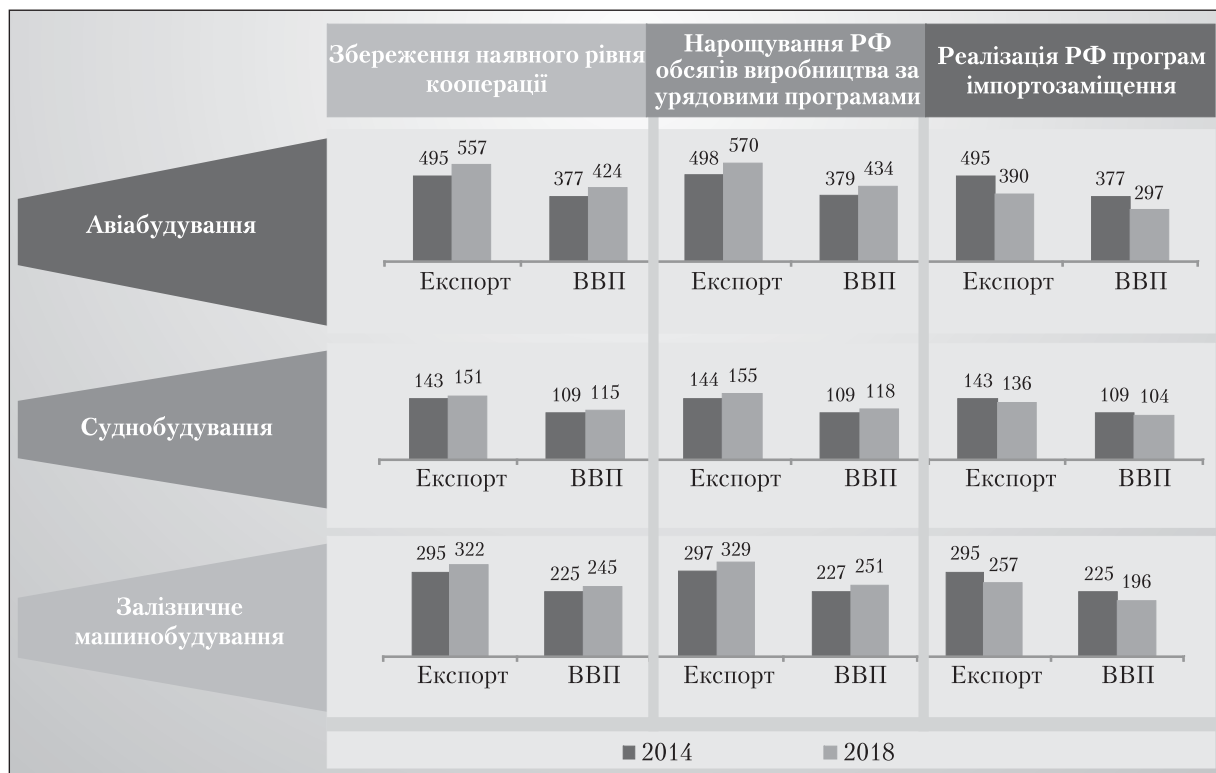

Рис. 5. Можливі ефекти для економіки України від кооперації з Росією (млн дол. США в цінах 2011 р., прогнозний темп зростання економіки РФ – 3,6%)

США. Ми розглядали три сценарії розвитку подій, які залежали від застосованих або не застосованих Україною механізмів протидії та переліку товарів, які Росія може швидко замінити на своєму ринку (рис. 3). Якщо адаптація відбуватиметься лише на рівні підприємств, то скорочення експорту продукції призведе до найбільшого рівня зниження ВВП України – на 12,4 млрд грн (0,8%) та збільшення дефіциту торговельного балансу на 2,6 млрд дол. США.

За найвигіднішим сценарієм, **Україна може і має знизити обсяги імпорту продукції, аналогі якої виробляються в Україні**, на суму понад 2,0 млрд дол. Це дасть можливість поліпшити стан торговельного балансу і підтримати вітчизняного товаровиробника через можливість переорієнтації продукції на внутрішній ринок, що спричинить певне зниження ціни для споживачів.

Ще одним важливим аспектом зовнішньоекономічних відносин України і Російської Федерації є виробнича кооперація. На рис. 4 наведено результати аналізу макроекономічних ефектів від коопераційних зв'язків на основі обсягів експорту української продукції, яка використовується у виробничих процесах трьох російських галузей промисловості.

Зокрема, **в авіабудуванні та ракетно-космічній галузі**, як галузях з найтіснішою кооперацією, зростання випуску продукції на підприємствах РФ на 1000 дол. США стимулює експорт з України на 28 дол. США, з яких 21 дол. США припадає на продукцію машинобудування. При цьому повний випуск продукції в Україні зростає на 55,4, а ВВП – на 21,4 дол. США.

У розглянутих галузях глибина кооперації є найнижчою в **суднобудуванні**. Зростання випуску продукції цього сектора в Росії на

1000 дол. США стимулює збільшення експорту українських товарів на 13 дол. США, повного випуску продукції — на 24,8, а ВВП України — на 9,6 дол. США.

У залізничному машинобудуванні зростання випуску продукції цієї галузі в РФ на 1000 дол. США стимулює зростання експорту товарів з України на 19 дол. США, повного випуску продукції — на 37,4, а ВВП — на 14,5 дол. США.

Для більш реалістичної оцінки впливу на економіку України коопераційних зв'язків з Росією ми оцінили зростання українського експорту і ВВП за різних умов для тих самих галузей: авіабудування, суднобудування та залізничного машинобудування.

Хочу акцентувати увагу на незначних обсягах зростання українського експорту за інноваційним сценарієм розвитку галузей російської промисловості. У такому разі для авіабудівної галузі Росії ми зможемо наростити обсяги експорту української продукції з 500 млн дол. США до 570, що є найвищим показником з усіх сценарних розрахунків (рис. 5).

Отже, результати прогнозних розрахунків демонструють **обмежені економічні можливості нарощування кооперації України та**

Росії у зазначених галузях промисловості, що зумовлено реалізацією в РФ політики імпортозаміщення. Через це ефект від коопераційних зв'язків України та Росії не має значного впливу на розвиток економіки України на макроекономічному рівні. Проте цей ефект є досить значущим для окремих вітчизняних підприємств і соціально-економічного розвитку південно-східних областей України, а крім того, й для окремих російських підприємств з огляду на неможливість на нинішньому етапі замінити українську продукцію в їхніх виробничих процесах.

Єдиним виходом для підприємств України є **технологічне оновлення та якнайшвидша адаптація до вимог ЄС**, що дасть можливість диверсифікувати експорт їхньої продукції, орієнтований сьогодні переважно на Російську Федерацію. Для цього Україна має реалізувати інвестиційні проекти реструктуризації економіки, спрямовані на модернізацію виробничої і передусім соціальної інфраструктури, охорону навколишнього середовища, технічну підтримку реформ.

На завершення хочу додати, що повністю підтримую пропозиції щодо схвалення звіту про роботу НАН України у 2013 р.

Дякую за увагу.